

KÖNYVISMERTETÉS

Várkonyi Tibor: *Családtörténet határok nélkül*. I– II. rész. Heraldika Kiadó, H. n. 2012. (I. k. 696. p., II. k. 570. p.) (ISBN 978-963-9204-67-6.)

A genealógiai tárgyú művek két nagy csoportját különböztetjük meg. Az elsőbe az egy bizonyos időszakban azonos földrajzi régióban élő valamely társadalmi réteg valamennyi családjának származását feldolgozó szakmunkák tartoznak. Ide sorolható például *Házi Jenő*: Soproni polgárcsaládok 1535–1848; vagy *Gudenus János József*: A magyarországi főnemeség XX. századi genealógiája. A második csoportba tartozó művek viszont egyetlen család mindkét ági felmenőinek vizsgálatával foglalkoznak. Ilyen munka például *Bártfai Szabó László*: A sárvár-felsővidéki gróf Széchényi család története; vagy *Rexa Dezső*: A Kertvélyesi család 1626–1729. A genealógiai munkák zöme tehát már a címe alapján egyértelműen besorolható a két csoport valamelyikébe. Korántsem magától értetődő viszont az ismertetésre kiválasztott „Családtörténet határok nélkül” című könyv besorolása. Az idén tavasszal megjelent, a mintegy 20 éven át kitartóan végzett kutatás eredményét két vaskos kötetben összegző kiadvány már címében is rendhagyó. Mindenképpen kézbe kell venni, hogy kiderüljön, miről is szól. Meglehet persze, hogy a szerző kitűnő marketing politikája húzódik meg e rejtélyes cím mögött, és a számítása be is válik. A kíváncsiságnak köszönhetően előbb-utóbb fellelőzzük majd a köteteket a genealógia iránt érdeklődők.

Ennyi felvezetés után most már elárulható, hogy a szerző saját és felesége családjának leszármazását törekszik kibogozni, s két gyermekétől (Várkonyi Fanni és Várkonyi Dániel Ádám) kiindulva 60 generációig visszamenően göngyölíti fel az apai és anyai ági őseket. Az első kötetben ennek illusztrálására egy ősfát, továbbá őstáblázatot és ősjegyzéket adott közre. Tulajdonképpen az első kötetet ez a három fejezet alkotja. A mű első pillantásra logikusnak tűnő felépítéséhez azonban rögtön némi kritikai megjegyzést kell fűzni. A mindössze egy lapot kitevő, fekete-fehér, kisméretű ősa ugyanis egyáltalán nem érvényesül a kötet elején. Valószínűsíthetően a kiadás költségeinek csökkentése volt a cél, viszont amit ezzel a megoldással nyerni lehetett a réven, a szerző elvesztette a vámon, mivel az ősa ebben a formában sem a szemléltetés, sem a használhatóság követelményeinek nem felel meg.

Színes kivitelben, nagyobb méretben a kötet impozáns mellékletét képezhette volna.

A számítógépes technika segítségével jól kiaknázva készültek el a felmenők első öt nemzedékének származását ábrázoló táblázatok, 18 oldalnyi terjedelemben. Ezek a felmenők legfontosabb személyi adatait – család- vagy keresztnév változatok, születés és elhalálozás helye, ideje – tartalmazzák. A leszármazási táblázat éppen ezért nem túlzásúfolt, átlátható, könnyen kezelhető. Lényegesen terjedelmesebbé duzzadt azonban az ősjegyzék. Ezt egyfelől az ősök nagy száma, másfelől a hozzájuk kapcsolódó jelentős mennyiségű adat okozta. Az adatok jókora hányada ugyan teljesen új, a szerző feltáró munkájának eredménye, zömük azonban a már meglévő szakmunkákból származik. A kötet lapozgatása során szembeötlő a táblázaton és az ősjegyzéken a felmenők neve előtti eleinte kisebb, majd egyre nagyobb helyi értékű számjegy. Ezeket persze nem találomra és önkényesen osztotta ki a szerző. A Kekulé von Stradonitz jogász által a 19. század végén kidolgozott genealógiai jelölési rendszer tudatos alkalmazásáról van itt szó. Érdeemes az úgynevezett Kekulé-számozás kérdéskörénél kicsit elidőzni, mert megértésén alapul a könyv használata.

Az első hallásra bonyolultnak tűnő rendszer lényege, hogy a vizsgálódás alapját képező személy az egyes, atyja a kettes, anyja a hármas sorszámot kapja. Mindig a férfiággal kezdődik a számozás, így tehát a férfiakat minden esetben páros, míg a nőket páratlan szám fogja jelölni. Érthetőbben ez azt jelenti, hogy az apák sorszáma kétszer nagyobb a gyermekénél, az anyáké pedig kétszer + 1 számmal lesz nagyobb. Az ezzel a szisztémával készült családfákon, leszármazási táblákon tehát a nagyapák mindig a 4 és 6; a dédapák a 8, 10, 12, 14, a nagyanyák az 5 és 7, a dédanyák a 9, 11, 13, 15 számot kapják. Szemléltetésképpen kiválasztottam az 511-es számot. Mivel páratlan szám, biztos, hogy női felmenőt takar. Az ő leszármazottjának számát akkor kapjuk meg, ha az 511-ből elvesszünk egyet és a maradékot elosztjuk kettővel ($511-1=510:2=255$). Az 511-es számú egyén apjának Kekulé-száma (2×511) 1022, anyjáié ($2 \times 511 + 1$) 1023 lesz. Az egyenes ági ősök számának növekedésével párhuzamosan nőnek a Kekulé-számok is. Így előfordulhat, hogy a 60–70. generációnál már kezelhetetlenül nagy számok képződnek.

A Várkonyi-gyermekek anyjának apai ága változatos, de rendszerben lévő képet mutat. A felmenők között találjuk az egyik

oldalán a Hollandiából Brassóba elszármazott Könings, továbbá az ugyancsak holland Machold, Spee, Otten, Meesen iparos polgárcsaládokat, a másik oldalon pedig a Breiner, Fuchs, Gleichmann, Grünwald, Kohn nevezetű zsidó családokat. Az anyai ági felmenők mindkét részről kivétel nélkül a 18. század folyamán Soroksárra, illetve a környékére, Dunahasztiba, Újhartyánba, Taksonyba betelepülő Weidinger, Schubert, Kaltenecker, Feith, Krammer, Waltner, Müller, Kletzl, Láng stb. családokból kerültek ki. Az apa anyai ágát sem volt különösebben nehéz felgöngyölíteni. A Dunántúlon, főképp Zala megyében élő jobbágy-paraszti származású Bátai, Moór, Kalmár, Czotter, Hock, Bödöcs családok a 18. század elejéig jól nyomon követhetők. Az apa apai ágán Waldmann (1945-ben Várkonyira magyarosítva), Friedmann, Fleischmann, Guttmann, Hirschler, Kohn, Klein stb. zsidó családok alkotják a felmenőket, akik a volt Abaúj, Zemplén, Borsod, Pest–Pilis–Solt vármegyék területén éltek. Ezen az ágon források hiányában szintén csak az 1720-as évekig volt lehetséges visszamenni. Az apai nagyanyai ágon viszont – amely az észak-, északkelet-magyarországi régióban élő, szabó, házaló, haszonbérelő, kereskedő foglalkozású, a jobb megélhetés reményében lakóhelyét gyakran váltogató Rosenthal, Glück, Rosenfeld, Klein, Salamon (Beck) stb. családokat öleli fel – a szerző szédületes messzeségig jut el térben és időben egyaránt. Ez minden bizonnyal a több tucat anyakönyv átforgatása közben talált néhány furcsa, igen meglepő anyakönyvi bejegyzésnek köszönhető. Nem ritka, hogy a genealógia egyik elsőrendű forrásának számító matrikulákban téves, egymásnak ellentmondó adatok bukkannak fel. A fellelt érdekes bejegyzéseket a könnyebb érthetőség kedvéért röviden felsorolom: Salamon Jónás fia, Salamon Herman/Herschl és Krausz Anna 1852. máj. 20-án és 1853. máj. 20-án is házasságot kötött; Salamon Herman/Herschl József nevű fiát az 1879-es házasságkötéskor Beck vezetékneven anyakönyvezték, úgy, hogy hivatalos névváltoztatásának nyoma sincs. Ugyancsak Salamon/Beck József esetében fordul elő az, hogy halotti anyakönyvében Róth Anna van feltüntetve anyjaként, holott a korábbi források azt támasztják alá, hogy apja, Salamon Herman/Herschl kétszer nősült ugyan, de minkét ízben Krausz Annát vette el. Salamon Herman/Herschl halotti anyakönyvében apaként Beck József van bejegyezve, noha az 1848-as zsidóösszeírásban egyértelműen Salamon Jónás fiaként regisztrálták. Ezekből az ellentmondó adatokból olyan egyszerű következtetések is levonhatók, hogy az anyakönyvvezető figyelmetlenségéből vétett ilyen durva elírásokat, illetőleg a bediktáló személy szolgáltatott eleve téves adatokat. A két különböző anyára magyarázatul szolgálhatna, hogy két közel azonos korú Beck József vagy Salamon Herman/Herschl élt egy időben ugyanazon a területen.

A szerzőnek Salamonék második házasságkötésének rejtélyét sikerült csak szakmailag alátámasztottan megoldani, amely a magyar házassági jog megváltozásával, pontosabban az 1853-ban Magyarországon is hatályba léptetett osztrák polgári törvénykönyv rendelkezéseivel függ össze. Ennek a 124. §-a ugyanis akként intézkedett, hogy a zsidók házasságkötéséhez kerületi hatósági engedély szükséges. Az engedély nélkül kötött házasságok ennek hiányában érvénytelenek,

külön eljárás nélkül semmisnek tekintendők, a születendő utódok pedig törvénytelennek minősülnek. A Salamon–Krausz házaspár nyilván nem engedélyeztette az 1852-es házasságkötését, ezért kerülhetett sor 1853-ban – immár csak formálisan – az ismételt anyakönyvvezetésre.

Várkonyi Tibor mindent megtett, hogy a többi nyitva maradt problémára is ésszerű megoldást találjon, csakhogy a felhasználható és megbízható források elapadtak. Elbizonytalanodása azonban csak átmeneti ideig tartott, s az írott emlékek hiánya nemhogy gátolta volna családtörténetének megalkotásában, hanem inkább ösztönözte, és hagyta képzelőtehetségét kibontakozni. Történetesen azzal a családi elbeszéléseken alapuló bizarr ötlettel állt elő, hogy a Salamon család egy részének a 19. század második felében végbement névváltoztatása mögött Salamon Jónás fia, Salamon Herman/Herschl és bökönyi Beck Amália szerelmi kapcsolata, és az ebből a kapcsolatból 1852/53-ban megszületett fiúcska, nevesítve Beck József áll. Ellenőrizhető tények nem igazolják a szerző logikai érvelését, csupán annyi szól mellette, hogy az érintett családok ismeretsége fennállhatott, mivel Salamonék a Beck család birtokaihoz tartozó Kántorjánosi, Gyulaháza, Kisvarsány, Nyírbakta településeken éltek. Erre a hipotézisre alapozva került a kutatás homlokterébe Beck Amália famíliája. Gondos alaposítással került feltérképezésre, hogy ki volt valójában a nevezett hölgy és milyen ősökkel rendelkezett. Amint azt megtudjuk, Beck Amália Bárczay Anna (1781–1848) és bökönyi Beck Pál (1758–1827) házasságából született 1807-ben. Egy felnőtt kort megért húga volt, Paulina (1815–1856), aki gr. Degenfeld-Schonburg Imréhez ment nőül. Leszármazottai a gr. Karacsay, hg. Odescalchi, br. Podmaniczky, gr. Tisza és gr. Károlyi családokba házasodtak be. Amália majd-hogy vénkisasszonyként ment férjhez, hisz 1836-ban már 29 éves volt, amikor osdolai Kuun Gergellyel frigyre lépett. Házasságukból nem született gyermek, aminek csak részben lehet oka férje 1849-ben bekövetkezett halála. A sokat jótékonykodó, a gyermeknevelést és kiseddóvást pártfogoló Amália 1870-ben hunyt el. A szerző valószínűsítette, hogy ez az arisztokrata származású, javakorabeli özvegy szerelembe esett a 16–17 éves, házaló Salamon Hermannal, ráadásul a kapcsolatból gyermeket szült, majd olyan nagyvonalú volt, hogy nem csak a gyermekre, hanem annak atyjára és annak egész családjára ráruházta a Beck vezetéknevet. Jóllehet a korábbi időkhöz képest a 19. században lazultak az erkölcsi normák, a fentiek valószínűsége erősen megkérdőjelezhető. A szerző viszont oly mértékben hitelesnek fogadta el a Beck származási vonalat, hogy közben nem vett tudomást arról sem, hogy Salamon Jónás Ábrahám nevű testvéreinek leszármazottai, sőt másik fiának, Naftalinak a gyermekei ugyancsak felvették a Beck nevet, noha ezek egyike sem volt kapcsolatba hozható Beck Amáliával.

A szerző ezt követően akkurátusan rekonstruálta a Becklány anyai ági leszármazását. Ezzel kevésbé volt gond, hiszen az Abaúj megyében honos Bárczayak származása a forrásokból jól követhető. A nevezett család már 13. századi okleveleinkben feltűnt, kiváló hadi érdemeire való tekintettel 1417-ben nemesi címet is szerzett. Magyarország olyan nagy múltú és neves családjaival álltak rokonságban, mint a Bessenyei,

Bónis, Dessewffy, Fáy, Irinyi, Kemény, Lónyay, Rákóczi, Szemere, Ráday, Vay stb. Nagyobb nehézségekbe ütközött ugyanakkor az apa, Beck Pál családja eredetének tisztázása. Egyrészt mert az evangélikus tanító, lelkész apától született Beck nem büszkélkedhetett jól dokumentált ősökkel. Ezek optimális esetben is csak polgárok, agilisok, elszegényedett nemeseik közül kerülhetnek ki. Másrészt tovább bonyolította a helyzetet, hogy a Beck Bek/Bekk/Peck alakban is előforduló vezetéknev elég gyakori volt a Habsburg Birodalom országaiban. A legkülönbözőbb társadalmi állású, rangú és rendű családok tartoztak soraikba, így például nemeseik Pozsony, Abaúj, Veszprém és Zala megyékben, polgárcsaládok a felvidéki és erdélyi bányavárosokban, zsidók a gr. Eszterházy család tatai uradalmához tartozó falvakban. Ez utóbbi igazolására álljon itt egy konkrét példa: Beck József tatai zsidó serkorcsmáros 1817-ben kelt levelében engedélyt kért Szentiványi tatai prefektustól, hogy 14 esztendő fia a zsidó helyett a magyar szabócéhben tanulhasson (P 210 – gr. Eszterházy család tatai levéltára – Birtokgazdálkodási iratok, 32. cs. 1817)

A szinte a semmiből feltűnő, szédületes karriert befutó Beck Pál mindent magának küzdött ki. Mérnöki, hadi tanulmányokat folytatott, katonáskodott a porosz háborúban, fogalmazó volt a Helytartótanácsnál, majd a Kancellárián. Tagja volt egy szabadkőműves páholynak, és neve a jakobinus mozgalommal kapcsolatban is felröppent. 1799-ben adományként jutott a Szabolcs megyei Téglás és Bököny uradalmak birtokába. Ugyanekkor kapott engedélyt a bökönyi előnév használatára. Származásbeli hiányosságait kiváló képességeivel, jó taktikai érzékével és simulékonyságával ellensúlyozta. A mai szemmel akár kalandornak tekinthető Beck – olyan mentorokkal a háta mögött, mint gr. Teleki József és gr. Széchenyi Ferenc – azt is elérte, hogy 1810-ben tanácsosi címet kapjon. Sőt mi több, az uralkodó 1816-ban kamarássá nevezte ki egy pénzért csináltatott, mesterséges genealógia alapján. Ezen még kortársai, a szűkebb baráti köréhez tartozó Dessewffy József és Kazinczy Ferenc sem átalított élcelődni. Mindebből világosan kitetszik, hogy Beck Pál származása nem lehetett makulátlan, már saját korában is vitára adott okot. Erre a régi, vélhetően hiteles adatokat csak elvéve tartalmazó genealógiára építve szötte tovább családtörténetét a szerző. A Beckekkel kapcsolatos temérdek adat feltárásáért, összegyűjtéséért, nem utolsó sorban közléséért elismerés illeti. Bár most sem adódott lehetőség az eredet kérdésének egyértelmű tisztázására, csak biztatni tudjuk a további munkára, mert jelen műve biztos alapot képez a későbbi kutatások, és akár egy Beck Pál monográfia számára.

Amennyire világos és egyszerű az első kötet szerkezeti felépítése, annál nagyobb a zűrzavar a második kötetnél. A fő- és alfejezetek összemosódnak, a címek pongyolák, esetenként értelmezhetetlenek: *Egy példa a nem magyar nemesi családfából*. A tömörség, lényegre törés hiányzik belőlük: *Hűségükre vagy hűtlenségükre emlékezünk*, vagy *Akikre mint híres törökverő vitézekre büszkék lehetünk* stb. A második kötet nem is tekinthető az előzőekben ismertett családtörténet szerves folytatásának, hanem annak inkább egyfajta segédlete, jobban mondva a segédlet, kézikönyv, tanulmánygyűjtemény műfaji keveréke. A kötet három részre tagolódik.

Az elsőben az ősjegyzékben szereplő felmenők nemesi és nem nemesi névmutatói, archontológiai kaptak helyet. Ebből a részből külön említendő a nemesi névmutató, amely az ősjegyzékben szereplő, a történelmi Magyarország területén élt és nemességet szerzett családokat sorolja fel nevük betűrendjében, valamint a részükre adományozott címer rajzát is itt találjuk, amennyiben maradt fenn róluk ábrázolás. A címerrajzok heraldikai és genealógiai szakkönyvekből, szakfolyóiratokból (Siebmacher, Bárczay, Nagy Iván, Turul stb.) kerültek átvételre. A nagy mennyiségű adatközlés után a képanyagtól mintegy felüdülést várnánk, a hatás azonban elmarad. A képek kis méretűek, színtelenek, némely összetett címer – például az Apponyi, Báthory (gagy), Gyulai, Pethő (gersei) – a túlzott kicsinyítés miatt szabad szemmel kivehetetlen. Több címer esetén konzekvensen a legkorábbi változat került bemutatásra. Ezért láthatunk egy kiterjesztett szárnyú sast a Batthyány család címeréből jól ismert, fiókáit saját vérével tápláló pelikán helyett. Elképesztő munka fekszik az archontológiai összeállításában. Az aprólékos archontológiai adatgyűjtés kiterjedt a hivatalviselő, katonáskodó rétegen kívül a zarándokokra, hatalmaskodó alperesekre, címerszerzőkre, rabokra.

A második rész a genealógiai kutatások során leggyakrabban előforduló történelmi fogalmak, jogi kifejezések meghatározásai, jogi aktusok magyarázata. A definíciók, megállapítások, magyarázatok zömmel helytállóak, de laikusak, néhol pedig félrevezetőek. A komolyabban érdeklődőket óva intem, hogy például a *nádor* kifejezést vagy a latin *de* előjárósztót Várkonyi meghatározása szerint idézzék.

A harmadik rész a Salamon és a bökönyi Beck család kapcsolatának vizsgálata. A szerző elemzi a Salamon Hermant/Herschl és Beck Józsefet illető anyakönyvi bejegyzéseket, s alternatív genealógiákat közöl a bökönyi Beck és rokon családok vonatkozásában. Most talán még merőben újdonságnak számíthat, de már a 21. századi genealógiai kutatások új irányát vetíti előre, hogy a szerző az adatok igazolására antropológiai és humángenetikai, valamint Y-DNS vizsgálatokat is igénybe vett. Ennek célja a Salamon-Beck József, valamint Beck Paulina és Degenfeld-Schonburg Imre házasságából született utódok leszármazottai (Tisza, Teleki) közötti rokonsági kapcsolat kimutatása – lett volna. A szakvéleményekből ugyanakkor csak kiragadott mondatokat olvashatunk, mivel azokat a szerző nem tette közzé teljes terjedelmükben. A szakértői vélemények, mai közhelyes fordulattal élve, egyértelműen sem cáfolni, sem megerősíteni nem tudták az érintettek egy családból való származását. Annyi hozadéka mégis volt a vizsgálódásoknak, hogy lerántották a leplet egy súlyos szakirodalmi tévedésről, és segítettek a Barabás Miklós által 1854-ben készített „A Degenfeld család” című festményen ábrázolt személyek kilétének azonosításában. A festményen ugyanis nem a Beck Paulina és Degenfeld-Schonburg Imre házaspár és három leánya látható, mint azt eddig hittük, hanem az öt gyermeke, azaz négy leánya és egyetlen fia.

A második kötet végén találjuk a felhasznált szakirodalmi művek felsorolását. Az alapvető és a jelenkor kihívásainak megfelelő, színvonalas szakkönyvek egyaránt megtalálhatók közöttük. Örömmel állapítható meg, hogy a szerző

nem gépiesen emelte át a szakirodalmi adatokat, hanem azokat esetenként fenntartással kezelte. Próbálkozása azonban, hogy ellentmondásaikra rávilágítson, vagy a nyilvánvaló tévedéseket kijavítsa, nem mindig járt sikerrel. Erősen kifogásolható és sokat levon a mű értékéből, hogy az átnézett, fellelt rengeteg írott dokumentumról (felekezeti anyakönyvek, összeírások, nemességi, birtok- és periratok, vármegyei jegyzőkönyvek), különösen az azonosításukhoz elengedhetetlenül szükséges jelzetekről nem történt említés. Nem pótolja ennek hiányát a dokumentumokat őrző intézmények, és az ott dolgozó munkatársak nevének több oldalon keresztül történő felsorolása sem. A magyar genealógia nemes hagyományából építkező műnek vannak megbízható, nagy körültekintéssel, akár hivatkozási alapként is elfogadható részei, mégis azt kell mondanunk, hogy a terjedelmes munka összességében műkedvelő szinten maradt. Ennek ellenére – adatait, állításait megfelelő óvatossággal kezelve – ajánlom mind a tudományos, mind az amatőr kutatók szíves figyelmébe.

Künstlerné Virág Éva

Horváth Lajos: Vác utcái, épületei és lakosai a XVI. század második felében. Vác Város Levéltára, Vác, 2011. (Váci történelmi tár) 357. p. (ISBN 978-963-87737-6-0.)

Az Oszmán Birodalom északi szegletében álló Vác hajdani jelentőségét annak köszönhetette, hogy vámhely volt – s így meglehetősen komoly pénz fordult meg benne. Számunkra másért jelentős: páratlan oszmán forrásadottságai miatt, amelyekből nem csak a magyar lakosság, de a muszlim népesség és az épített környezet is megismerhető. Ráadásul ezek a források lényegében az egész első hódoltsági időszakot (1543–1593) fellelik, így kerek képet alakíthatunk ki a város társadalmi és gazdasági életéről, annak egy teljes szakaszáról. Persze csak akkor, ha a forrásokat megfelelően értelmezzük és feldolgozzuk. Vác e különleges helyzetét lényegében egyetlen forrásnak, egy 1570 körül ismeretlen célból keletkezett házösszeírásnak köszönheti, amelyben az írnok a város ingatlanait egyenként leírta: feltüntette a jelenlegi és a korábbi tulajdonost, tulajdonosokat, a szomszédokat, az épület jellemzőit, sőt néha a telkek méretét is. Ezek az adatok pedig felcsillantják egy teljes, telkekig menő településrekonstrukció lehetőségét, ami a 16. századi magyar viszonyok között nem túlságosan gyakori jelenség. A szöveg fontosságát az a tény növeli tovább, hogy általa kapcsolat alakul ki a korábbi összeírások között is, így az egymással nehezen egyeztethető adatokat egységes szövevé varázsolja. Nem csoda, hogy a szöveg felfedezése óta lázban tartja a kutatókat. „Természetesen” a 20. század egyik legjelentősebb magyar oszmanistája, Fekete Lajos fedezte fel és tette közzé még 1942-ben.¹ Azután lényegében mindenki használta, aki Vác török korával foglalkozott.² Jómagam sem

¹ *Fekete Lajos*: A törökkori Vác egy XVI. századi összeírás alapján. Budapest 1942. Újabb kiadása: *Fekete Lajos*: A hódoltság török levéltári forrásai nyomában. (Szerk. Dávid Géza.) Budapest 1993. 39–126.

² *Vass Előd*: Vác a török korban. In: Vác története. (Szerk. Sági Vilmos.) I. köt. (Studia Comitatus 13.) Szentendre 1983. 106–108 és a térkép (6.

voltam kivétel: újraolvastam a szöveget és elkészítettem egy elvi szintű településrekonstrukciót.³ Arra számítottam, hogy talán majd egy, a helyi régészeti eredményekben jártas kolléga befejezi a munkát, s az elvi rendszert egyeztetni a valós topográfiai adatokkal. Mindezek után érthető érdeklődéssel vettem kézbe Horváth Lajos könyvét.

Forgatni azután lényegesen kevesebb örömmel forgattam a lapokat. A szerző például idézi Hegyi Klára lektori véleményét, amelyben az arab írás olvasati problémáira és az ebből fakadó veszélyekre hívja fel a figyelmet, majd ezt a megjegyzést fűzi hozzá: „Nem lévén turkológus, a források olvasati problémáihoz nem tudok és nem is akarok hozzászólni.” (16. o.) Az első pillantásra rendkívül becsületes és őszinte mondat azonban alapjaiban ingatja meg az egész kötet megbízhatóságát. Akinek nincs felkészültsége turkológiai téren, az természetesen ne akarjon turkológiai problémákat megoldani. A baj csak az, hogy az egész munka olvasati nehézségektől hemzseggő török forrásbázisra épül. Jómagam évekként ez előtt éppen az olvasatok felülvizsgálatával, illetve egymásra vetítésével tudtam előrelépni. Ám ha valakinek nincs meg a háttérre a nevek értelmezéséhez, akkor hogyan vár előrehaladást? A nehézségek illusztrálására csak egyetlen példa álljon itt: a hihetetlenül felkészült és óriási tapasztalattal bíró Káldy-Nagy Gyula nagy valószínűséggel ugyanazt a családnévet három különböző alakban olvasta el három különböző defterben. Az aktuális betűalakok hol ilyen, hol olyan olvasatot tettek valószínűbbé a számára. A nevek összetartozásának lehetősége csak a teljes anyag elemzése során merült fel – és mindennek ellenére sem tudjuk, hogy valójában melyik magyar alak is a helyes. A hol Törösnek, hol Túrósnek, hol pedig Torsnak elolvasott családnévről van szó, s nem lehetetlen, hogy még a Borosok is ide tartoznak. Vajon az arab írást nem ismerő kutató hogyan fog eligazodni a bizonytalan, latin betűvel rögzített olvasatok között? A válasz rövid: sehogya.

A felkészületlenség azután lépten-nyomon tetten érhető. Horváth Lajos például eltöpreng azon, hogy ki lehetett az összeírás készítője: „ha váci, helyi hivatalnokra gondolunk, akkor már vannak bizonyos lehetőségeink” – írja, s fel is sorolja a három Vácra élő oszmán írnokot. (19–20. o.) De milyen alapon? Az összeírás ugyanis nem csupán Vácra korlátozódik, szerepel benne Esztergom, Nógrád, Drégely és Visegrád is. Ha az írnok helyi volt, élhetett bárhol e településeken, de jöhetett minden további nélkül Budáról is.

Bajok vannak a datálással is. A turkológusok mindannyian az 1570-es évek elejére tették a kézirat keletkezési idejét. Horváth Lajos azonban mindenkit letorkol (nem is a legszelidebb hangnemben), és előáll a maga 1565-ös dátumával, amelyet Muhjeddín bin Szinán imám szolgálati idejének végével támaszt alá. Muhjeddín valamivel 1565. jún. 24. előtt

kép). *Kubinyi András*: A középkori Vác 1526-ig. In: Vác története. (Szerk. Sági Vilmos.) I. köt. (Studia Comitatus 13.) Szentendre 1983. 49–76. *Dinnyés István–Kövári Klára–Kvassay Judit–Miklós Zsuzsa–Tettamanti Sarolta–Torma István*: Pest megye régészeti topográfiája. A szobi és a váci járás (XIII/2. kötet). Budapest 1993. (Magyarország régészeti topográfiája 9.) 419–420, stb.

³ *Sudár Balázs*: Vác városának török házösszeírása 1570-ből. *Századok*, 139 (2005) 791–853.

elhuny. Mivel szerepel a háztulajdonosok között, az összeírásnak még életében el kellett kezdődnie. Ugyanakkor a lakosok között találjuk Szejjid Mehmedet is, akit 1565. okt. 22-én neveztek ki, az összeírás tehát még az ő életében is tartott. Horváth Lajos megoldása a következő: az összeírás „mindösszesen mintegy négy hónapot vett igénybe 1565 nyarán és őszén” (18. old.). A történet sajnos messze nem ilyen egyszerű: a szerző nem egészen pontosan jegyzetelt Velics Antal forráskiadványából. 1565 júniusában ugyanis nem Muhjeddin bin Szinán imám és hatib hunyt el (ilyen nevű a forrásban egyáltalán nem is szerepel), hanem Muszliheddin – akinek az apai nevét történetesen nem ismerjük. Innentől kezdve teljesen mindegy, hogy előbbi házat birtokolt Vác várában, önmagában nincsen datáló értéke.⁴ A datálás azonban számos további ok miatt sem állja meg a helyét. Egyfelől a defterben szerepel Szokollu Musztafa pasa, az egyik esztergomi fürdő alapítója.⁵ Ő éppen 1566-ban nyerte el a budai pasa címet, előtte boszniai bég volt. Meglehet, nem az esztergomi fürdő építésével kezdte a tevékenységét, mindenestre eszerint az összeírás 1566 augusztusa után készülhetett. Továbbá az 1568/69. évi visegrádi zsoldlista szépen összevethető a visegrádi háztulajdonosok jegyzékével.⁶ A 87 házzal bíró katona közül 82 szerepel a fizetési listán is, ami a katonállomány viszonylag gyors változásainak ismeretében csakis nagyon közeli időpontot enged sejtetni. De tovább is léphetünk: a zsoldlista szerint néhány katona távozott a szolgálatból, helyükre újak kerültek. A háztulajdonosok között rendre ez utóbbiak szerepelnek, ami 1569 felé húzza a datálást. Nógrád esetében a lovasokat van módunk összevetni az 1573/74. évi fizetési listával. A különbség számottevő, ami arra vall, hogy a házösszeírás jóval 1573 előtt készült. (Mindezek alapján tettem én feltételesem 1570-re annak keletkezését.)⁷ Horváth Lajos 1565-ös dátumának tehát nincs alapja – és egészen bizonyosan téves.

A szövegben azután lépten-nyomon megalapozatlan állításokba ütközünk. Most csupán a rövid *Vác oszmán társadalma* című fejezetből idézek néhány példát (129–132. o.). Zagrali (azaz: zagrai) Hamza esetében a szerző megjegyzi: talán zagrabi. Nos nem: Zagra falu Délkelet-Anatóliában fekszik, itt azonban valószínűleg Jeni Zagráról (ma: Nova Zagora Bulgáriában) van szó. Ferhád Bosznáról ezt írja: „Ferhád tehát boszniai eredetű török, ami nyilván annyit jelent, hogy szláv nyelvű anya szülte, valamikor áttért az iszlámra és meg is tanulta a török nyelvet, legalábbis elsajátította annak katonai szóhasználatát.” Már-már költői megfogalmazás – alapjaiban igaz is, de illett volna megemlíteni Hegyi Klára nevét, aki rájött, hogy a földrajzi neveket tartalmazó nevek általában újmuszlimokat rejtenek.⁸

⁴ A váci várbeli dzsámi imámjainak jegyzéke: *Velics Antal*: Magyarországi török kincstári defterek. Bp., 1890, II, 352. Az eredeti szövegben egyértelműen Muszliheddin szerepel (Wien, Österreichische Nationalbibliothek, Türkische Handschriften [a továbbiakban ÖNB], Mxt 635, 58a). Kétségtelen, hogy egy másik ide tartozó kimutatásban Muhjeddin neve olvasható (1561. VII–X.). *Velics A.*: i. m.: II, 272.

⁵ ÖNB Krafft 290, 99b.

⁶ ÖNB Mxt 642, 69–74.

⁷ *Sudár B.*: i. m. 792.

⁸ *Hegyi Klára*: A török hódoltság várai és várkatonasága. Bp., 2007. I. 34.

Az általánosítások buktatóit mutatja a Budak család esete. Gál és Márton 1562-ben a Sáros utca mahallében laktak, házösszeírásunkban azonban nem szerepelnek, feltűnik viszont egy bizonyos Budak türk. Horváth Lajos azonnal kész a magyarázattal: „Márton fiú vagy más a családból áttért az iszlámra”. Megemlíti persze, hogy a Budak egyúttal bevett török név is, de azt már nem, hogy ennek fényében a Budakokat és a török Budakot egyáltalán nem szükséges egy kalap alá vennünk, így korántsem bizonyos, hogy egy iszlamizált magyarról van itt szó. A történet azonban tovább gyűrűzik: Turak Haszanból is áttért magyart csinál, minthogy szerinte a keresztény család 1549–1562 között költözött be a Németvárosba. A név pedig eredendően a Tura helynév kicsinyítőképzős alakja lenne. Máshol kertelés nélkül így fogalmaz: „Turak Haszan – Turak Gál családjából áttért.” (264. o.) A baj csak az, hogy az idézett forráshelyeken szó sincs Haszanunk magyar rokonságáról. A konstruált történet alapja az 1559. évi defter bejegyzése, amely szerint a betelepülők között van Turak Gál is, aki viszont nem más, mint a feljebb említett Budak Gál, így semmi okunk rá, hogy Haszan ügyébe belekeverjük.⁹ Hasonló túlzó megfogalmazás az, hogy a várban lakó Emíne „ürinő” lehetett. Valóban eredendően keresztény születésű nőről van szó, de társadalmi helyzetéről nem sokat mondhatunk. Ugyancsak kár volt Szefer Jánosról azt írni, hogy „vagy eltörökösödött magyar, vagy elmagyarosodott török”, mert mindez csak akkor áll, ha a vezetéknevet Szefernek olvassuk. (A Szefer széles körben elterjedt török név.) Magam lehetségesnek látom a Sáfár, de akár a „Saffer” (azaz: Schaffer) alakot is. Ennek fényében a hangzatos mondat alapja máris megrendült. Máshol Horváth úgy véli, hogy a Ribakó – szerinte Ribakó 'Halász' – családnév általam javasolt Rigó olvasata „légből kapott”. (234. o.) A feltevést magam is meglehetősen esetlegesnek éreztem, ugyanakkor a házösszeírásban feltűnő, majd a későbbiekben nem szereplő Ribakó és az 1580-ban egyszer előkerülő Rigó családnév azonossága nem elképzelhetetlen, az arab írás megengedi azt.¹⁰

A helyzet meg nem értésére utal a következő mondat is: „figyelemre méltó csoportot képeznek azok, akik már teljesítették a kötelező mekkai zarándoklatot, illetve vallási kötelességeik megtartására kínos pontossággal ügyelnek.... A nevezettek a megtisztelő Hadzsi előnevet viselték 1565-ben.” Hagyjuk most, hogy a hódoltsági muszlimok számára valójában mennyire volt kötelező a mekkai zarándoklat elvégzése (gyakorlatilag nem), de vajon miből gondolja Horváth, hogy azok, akik „kínos pontossággal ügyelnek” a vallási kötelességek teljesítésére, a hadzsi melléknevet viselték? A két dolog között nincs összefüggés: aki elzarándokolt Mekkába, az hadzsi, aki nem – az nem. Az pedig, hogy a nyolc hadzsi fele a Haszan vojvoda-mecset mahalléjában – városrészében – lakott, az semmiképpen sem bizonyítéka az ottani „élénk iszlám vallásosságnak”.

Megtevesztő azonban már a fejezet címe is: Vác oszmán társadalmáról nem sok mindent tudunk meg belőle. Pedig

⁹ Megjegyzendő, hogy az olvasatok egy része bizonytalan. Budak türk akár Turak türknek is olvasható. Turak Haszan viszont biztosan Turak.

¹⁰ *Sudár B.*: i. m. 842. A Ribakó olvasat nagyon bizonytalan.

volna miről írni: például a nógrádi szpáhik váci házairól, az alapítványi javak szerkezetéről, a muszlimok térfoglalásáról, stb. Ezt azonban szerzőnk kerek percc elutasítja: „Ezt a fejezetet csakis a rend kedvéért iktattuk ide.” (132. o.) Ha ez így van, s a muszlim lakossággal való bíbelődés ennyire nem érdekli a szerzőt, akkor mire véljük a kötet címét? (Vác utcái, épületei és *lakosai* a XVI. század második felében. Kiemelés tőlem – S. B.) Eszerint a muszlimokat nem tekinti váci lakosnak? Vagy nem kíván velük foglalkozni? (A kötet tartalma alapján ezt gondolom valószínűbbnek.) Akkor viszont lemond a város jelentős részéről, és ezt illetet volna a címben jelezni.

Érdeemes egy pillantást vetni Horváth Lajos helyrajzi rekonstrukcióira is. Legjobban a vár területét dolgozta fel (295–297. o.), talán azért, mert az átláthatóbbnak tűnt a többinél. Horváth a szó szoros értelmében sarokpontokra építi rekonstrukcióját, és szép, világos, egyértelmű rajzot kerekít ki. A megoldás azonban részleteiben nincs kifejtve. Nem is csoda: mert ha az eredeti szöveget is elolvassuk, a rekonstrukció azonnal összeomlik. Vegyük például Berber Hüszejn házát (no 4)! A leírás szerint egy rossz kőfal, a várfal, Hürrem kátib (no 26) (írnok) és Kászim dede (no 27) ingatlanai határolják, de szomszédos vele Memi várkatona (no 20) és Fírúz várkatona háza (no 23) is. Ehhez képest Horváth rajzán a várfal, az út, Hürrem kátib és Kászim dede telkei határolják Hüszejn házát. Ha a másik két szomszédtól eltekintünk is (vajon miért?), az útról szó sem volt az eredeti leírásban. Azaz: a hat ismert határoló elem közül hármat sikerült ábrázolni és létrehozott egy újabbat is, az utat. Nem túl szerencsés arány. De hozhatunk másik példát is: Kászim bin Ali tüzérparancsnok (szertopi, no 1) szomszédai a leírás szerint: a fal, Jakúb aga dizdár (no 2), egy várkatona és Saban bölükbasi házai (no 5). Ugyanakkor Alit szomszédként említi Naszúh bin Jahja (azaz Jahja csizmedzsi, no 7), Díváne Musztafa (no 8) és Musztafa kethüdá (no 17) is. (Nem mellesleg ez utóbbi mellett lakik egy bizonyos Musztafa várkatona (no 18), akiben esetleg Ali meg nem nevezett szomszédját sejtethetjük.) Azaz a főtüzer falra támaszkodó, emeletes kőháza ugyancsak körbe lehetett építve, utcai frontja nem is volt. Horváth Lajos ismét leegyszerűsíti a képletet: a szomszédságból marad az „ismeretlen” várkatona és Jakúb aga dizdár, no meg a fal és az „elmaradhatatlan” út. A szintén szomszéd Jahja két, Saban pedig nyolc (!) házzal kerül távolabb. Musztafa kethüdá lakhelyét egyenesen a vár szemközti oldalán találjuk meg. Úgy vélem ennyi példa talán elég, hogy bemutassam: efféle rekonstrukciónak sok értelme nincsen. Fekete Lajos 1944-ben így írt: „Kisebb házcsoportokat a város bármely utcájában össze lehet állítani, de az ötödiktizedik ház elhelyezése után a munka megakad, ellentmondásokba ütközik vagy holtpontra jut...”¹¹ A jeles turkológus ezek után nem érzett késztetést, hogy nyilván meglévő házláncolatait közzétegye. Kár, hogy Horváth Lajosban nem volt ennyi önfegyelem. A feladat persze nehéz és nem biztos, hogy valaha is megoldható lesz. Magam készítettem egy szomszédsági ábrát, amely egyelőre csupán a lakosok egymáshoz való viszonyát tükrözi – de a tényleges topográfiai helyzettel nincsen

egyeztetve. A későbbi kutatásoknak egy efféle ábrából kell kiindulniuk – és nem egyes tételek ötletszerű elhelyezéséből.

A fentieket összefoglalva: Horváth Lajos kötete címevel ellentétben csupán Vác keresztény lakosságával foglalkozik az első hódoltsági időszakban. Az utcákról és az épületekről kevés szó esik benne – nehezen érthető, hogy miért kerültek a címbe. De a tényleges tartalom is meglehetősen kérdéses: lényegében a különféle török összeírások listázásáról, ábécé rendbe szedéséről és egybevetéséről van szó. Ez önmagában nem igazán bonyolult művelet: érdekessé akkor válik, ha a kutató logikai kapcsolatokat fedez fel a különféle lajstromok között, s azok ellentmondásait, eltéréseit többé-kevésbé értelmezni tudja. Az arab betűs paleográfia ismeretének hiányában erre azonban kevés esély nyílik. (E munkát 2005-ben részben elvégeztem. További finomításokra szükség lenne, de itt erről értelemszerűen nincsen szó.) Így viszont a kötet jelentős részét kitevő látványos családfák értéke legalábbis kérdéses. (Ha nem is grafikusán ábrázolva, de már ezek is napvilágot láttak korábban.) Mindezek után már csak az a kérdés, hogy a könyv kiadója – a lektor határozott ellenzését figyelmen kívül hagyva¹² – miért publikálta mégis a munkát. Nem előrelépés ez, hanem visszalépés.

Sudár Balázs

¹¹ Fekete L.: (1993) i. m. 44.

¹² Hegyi Klára szíves szóbeli közlése.

E számunk szerzői

- AVAR ANTON egyetemi hallgató (Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Piliscsaba)
BALLABÁS DÁNIEL segédmunkatárs (Eszterházy Károly Főiskola, Eger)
BERTÉNYI IVÁN professzor emeritus (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bp.)
KULCSÁR KRISZTINA főlevéltáros (Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Bp.)
KÜNSTLERNÉ VIRÁG ÉVA főlevéltáros (Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Bp.)
NEUMANN TIBOR munkatárs (Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete, Bp.)
SUDÁR BALÁZS főmunkatárs (Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete, Bp.)
TÓZSA-RIGÓ ATTILA adjunktus (Miskolci Egyetem)

HÍREK

A Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság 2013. I. félévi programja

2013. január 31. 17 óra

„Egyedül a diktatúra ellen” Krassó György, a magányos harcos élete

Előadó: dr. Harmath Arisztid (genealógus, a MHGT elnöke)
Az ülést vezeti: dr. Spilenberg-Diószegi György, titkár

2013. február 28. 17 óra

Az úgynevezett Kossuth-címer

Előadó: dr. Bertényi Iván (prof. emeritus, ELTE-BTK, a MHGT díszelnöke)
Az ülést vezeti: dr. Harmath Arisztid, elnök

2013. március 28. 17 óra

Hajdúsági települések kollektív jelképhasználata a 16-20. században

Előadó: dr. Szálkai Tamás (levéltáros, Hajdú-Bihar Megyei Levéltár, Debrecen, MHGT)
Az ülést vezeti: dr. Pandula Attila, főtítkár

2013. április 25. 17 óra

Új módszerek – új lehetőségek

A prozopográfia új módszerei és kapcsolata a hagyományos genealógiával, archontológiával

Előadó: dr. Pálmány Béla (a Magyar Országgyűlés Irattára és Levéltára ny. vezetője, Budapest)

Az ülést vezeti: Kovács Eleonóra, főtítkár-helyettes

2013. május 30. 17 óra

A Sánkfalvi-címer és a majmok kérdése, avagy Mi fán terem a majom a középkori Magyarországon?

Előadó: Nyilas Eszter (egyetemi hallgató, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Piliscsaba)
Az ülést vezeti: Debreczeni-Droppán Béla, titkár

2013. június 27. 17 óra

A Lónyay család egy családtörténész szemével

Előadó: Gudenus János József (családtörténeti író, a PIM ny. munkatársa, Budapest, MHGT)
Az ülést vezeti: dr. Kollega Tarsoly István, alelnök

Az előadások helyszíne:

Magyar Nemzeti Múzeum. Budapest, VIII. kerület. Múzeum krt. 14–16. Széchényi-terem.

TÁJÉKOZTATÓ

Szerzőink figyelmébe

A szerkesztőség a beérkezett kéziratok közléséről két anonim szakmai bíráló (lektor) véleményének ismeretében hoz döntést. A szerkesztőség kizárólag olyan kéziratokat fogad el, amelyek megfelelnek a szerkesztőség által előírt követelményeknek. Kérjük a tanulmányok és az ismertetések szerzőit, hogy minden esetben végleges szövegű kéziratokat küldjenek, mivel a korrektúrában a szerkesztők által megszerkesztett kéziratokon érdemi változtatásokra már nincs lehetőség. A szerkesztőség jegyzetapparátussal együtt lehetőleg 0,5–1 íves (20–40 000 „n”) tanulmányokat, recenziók esetében maximum 5 oldalas (10 000 „n”) írásokat vár. Ennél nagyobb terjedelmű kéziratok megjelentetésére is van lehetőség indokolt esetben (maximum 100 000 „n”). Az ismertetéseknél kérjük az ismertetendő mű (művek) pontos bibliográfiai adatait közölni. A tanulmányokban csak a jegyzetekben történik hivatkozás, nem kell felhasznált irodalom- vagy rövidítésjegyzéket készíteni.

Az egységes jegyzetapparátus érdekében kérjük az alábbiak betartását:

- A hivatkozott művek szerzőinek nevét kurziválni kell; nem kurziváljuk viszont szerkesztőjének (szerkesztőinek) nevét. Ez utóbbiakat a jelzett könyv, tanulmánykötet címe után zárójelbe téve adjuk meg (pl. Szerk. Domanovszky Sándor.). Ha egy műnek több szerzője, illetve szerkesztője van, azokat nagy kötőjellel (–) válasszuk el egymástól. A szerző(k) neve után a cím előtt kettőspontot tegyünk.
- Az oldalhivatkozásokor kérjük az oldal sorszámát megadni, a tól–ig- oldalszámok és évszámok esetében nagy kötőjelet (–) írjunk (38–40., 61–72.).
- A hivatkozásokor csak a kiadás helyét és évét tüntessük fel, a kiadót nem.
- Ha a hivatkozott mű esetében több kiadási hely van megadva, az egyes helységeket nagy kötőjellel (–) válasszuk el egymástól (pl. Bp.–Debrecen). Ha a kiadás helye Budapest, azt mindig rövidítve írjuk ki (Bp.). A kiadás helye után, az év előtt vesszőt kell tenni (pl. Bp.).
- Amennyiben a hivatkozott mű valamilyen sorozat keretében jelent meg, a sorozat címét a kiadási hely és év után zárójelben tüntessük fel: pl. (Monumenta Hungariae Historica).
- Ha tanulmánykötetben napvilágot látott cikket idézünk, úgy a hivatkozott tanulmány után az „In.’” szócskát írjuk, és közvetlen utána adjuk meg a tanulmánykötet címét és zárójelben a szerkesztőjét/szerkesztőit.
- Folyóiratban megjelent cikkekre történő hivatkozásokor nem tesszük ki az „In.’” szócskát. A hivatkozott folyóirat címét kurziváljuk, és utána tegyünk vesszőt; ezt követi az évfolyam vagy kötetszám, majd zárójelbe téve a megjelenés éve, utána az illető évben megjelent szám, végül pedig az oldalszám: pl.: *Történelmi Szemle*, 1 (1958) 1. sz. 52. Az éven belüli számot csak abban az esetben jelöljük, ha a folyóiratnál nem folyamatos a lapszámozás az egyes számok esetében.
- Amennyiben ugyanarra a műre történik hivatkozás, kérjük a hivatkozott szerző családi nevét teljesen megismételve, keresztnévét azonban rövidítve megadni, utána kettős pontot tenni, majd az „i. m.” jelölést használni. Ezt követi az oldalszám. (Pl.: *Nagy I.*: i. m. 32.). Ha egymást követően ugyanarra a műre és oldalszámra hivatkozunk, írjuk, hogy „Uo.” Ha ugyanazon szerző egy másik munkájára, tanulmányára hivatkozunk, úgy az utóbbit/utóbbiakat az előbb idézettől egyértelműen el kell különíteni (pl. rövidített címmel, kerülve az évszámos rövidítést) és erre hivatkozni. Ha szerkesztett műre, forráskiadványra vagy sokszerzős műre történik hivatkozás, akkor a cím után zárójelben közöljük a továbbiakban alkalmazott rövidített címet (pl. a továbbiakban Reg. Arp.). Ha több kötetes műre történik hivatkozás, kérjük minden esetben az idézett kötetszámot, eltérő kiadási hely és év esetén ez utóbbiakat is feltüntetni. (Pl. *Nagy I.*: i. m. XI. k. Pest, 1858.)
- A kéziratokban az évszázadokat – idézetek, tanulmány- és könyvcímek kivételével – arab számmal jelöljük.
- Írásaikat minden esetben Word for Windows szövegszerkesztő programban készítve juttassák el a szerkesztőségbe elektronikusan a turul@mol.gov.hu vagy a szerkesztőség tagjainak címére. A szöveget balra zártan írják, és a kurziváláson kívül semmilyen kiemelés (kövérítést, aláhúzást, ritkítást) vagy formázást ne alkalmazzanak. A tapadó írásjeleket is kurziválni kell, ha az előtte álló szó kurzív.
- A betűtípusok megválasztásakor ajánljuk a Times New Roman-t.
- A lábjegyzeteket automatikus számozással kérjük megadni, „lábjegyzet”-programot választva. Így a jegyzetek az oldal aljára kerülnek.
- Amennyiben a kiadandó tanulmányban képet/képeket is kívánnak közölni, kérjük azt/azokat mellékelni, vagy digitális formában a kéziratához csatolva beküldeni, minden esetben jelölve a kéziratban, az/azok hova kerüljön/kerüljenek. Csak nyomdai szempontból jó minőségű képeket tudunk közölni. A Magyar Országos Levéltár anyagából közlendő képet nem szükséges mellékelni, csak a pontos jelzetet feltüntetni.
- Amennyiben nagyobb méretű táblázatokat kívánnak közölni, melyek meghaladják a folyóirat szedéstükör-szélességét, kérjük azokat a tanulmány szövegének végéhez illeszteni, külön szakaszban. A genealógiai táblázatokat is Word for Windows szövegszerkesztő programban kérjük.
- Csak a jegyzetekben (ld. = lásd, vö. = vesd össze, pl. = például) használjunk rövidítéseket, a főszövegben ne, ott tehát kiírjuk, hogy 'például'.
- A főszövegben és a jegyzetekben az idézeteket nem kurziváljuk, csak idézőjelbe tesszük. Az idegen nyelvű (többnyire latin) kifejezéseket, formulákat viszont kurziváljuk.
- A folyóiratban közlésre kerülő tanulmányokról különlenyomatokat csak külön igény alapján, megegyezés szerint készítünk. Az aktuális számból a tanulmányok szerzői öt tiszteletpéldányt kapnak, valamint dolgozatukat elektronikusan PDF formátumban.

Példák a hivatkozásokra:

Monográfiák esetében:

Szentpétery Imre: Magyar oklevéltan. Bp., 1930. (A magyar történettudomány kézikönyve II. 3.)

Folyóiratok esetében:

Ghyczy Pál: Kanizsai Dorottya címereslevele 1519-ből. *Turul*, 46 (1932) 68–70.

Szerkesztett kiadvány esetében:

Thallóczy Lajos: Jajcza (bánság, vár és város) története 1450–1527. (Az oklevéltárat szerk. Horváth Sándor.) Bp., 1915. (Monumenta Hungariae Historica, Diplomataria XL.) 76.

Tanulmánykötetben megjelent írás esetében:

Kubinyi András: A királyi udvar élete a Jagelló-korban. In: Kelet és Nyugat között. Történeti tanulmányok Kristó Gyula tiszteletére. (Szerk. Koszta László.) Szeged, 1995. 309–355.

Digitális adathordozók esetében:

Engel Pál: Középkori magyar genealógia. CD-ROM. Bp., 2001. Oslí nem.